

1974-2024

50



מאירס ג'וינט
ברוקדייל

שינויים במבנה המשפחה: נתונים, מגמות וכיווני פעולה

יואה שורק וצ'סלב קונסטנטינוב
ברכי בן סימון

עריכת לשון: רונית כהן בן-נון
תרגום לאנגלית (תקציר): עמי אשר
עיצוב גרפי: ענת פרקו טולדנו

עורכת ראשית: רויטל אביב מתוק

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל

ת"ד 3886 ירושלים 9103702

טלפון: 02-6557400

brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | אדר תשפ"ה | מארס 2025

תקציר

מושג המשפחה הפך עם השנים לאמורפי יותר, וגבולותיו התערערו ונעשו דינמיים יותר. שינויים אלו הביאו להופעת דגמים פוסט-מודרניים של משפחות. אף כי מבנה המשפחה בישראל יציב הרבה יותר מאשר במדינות מפותחות אחרות ודומה יותר למוסד המשפחה המסורתי, גם בו ניכרים שינויים בעשורים האחרונים.

במסמך זה מוצגים נתונים מעודכנים על מבנה המשפחה בישראל, והוא נכתב בהמשך למסמך קודם שפורסם בשנת 2021 לבקשת האגף הבכיר למחקר, תכנון והכשרה (מתו"ה) במשרד הרווחה והביטחון החברתי. במסמך נבחנות מגמות עיקריות שחלו במבנה המשפחה במטרה לספק מידע עליהן ועל סוגיות הנובעות מהן ומצריכות היערכות של שירותי הרווחה והתאמות בפעילותם.

מקור הנתונים הוא פרסומים וסקרים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס), שנתון החברה החרדית של המכון הישראלי לדמוקרטיה, דוחות ממדי העוני והאי-שוויון של הביטוח הלאומי, פרסומים של ה-OECD ונתונים מן הסקר החברתי האירופי (ESS).

הנתונים מלמדים על דחיית גיל הנישואין וההורות, על ירידה בשיעור הפרייון הכולל וביציבות מוסד הנישואין ועל עלייה בשכיחות של משפחות בדגמים חדשים ובמשקי בית שאינם משפחתיים או ללא ילדים. מגמות אלו מאפיינות במידה זו או אחרת את כל הקבוצות באוכלוסייה, אך ההבדלים ביניהן ניכרים. השינויים שחלו במבנה המשפחה מחייבים תשומת לב מצד השירותים החברתיים, בין השאר לצורך אימוץ תפיסה עדכנית של מושג המשפחה, התאמה של ההכשרות לעובדים ושל המענים למשפחות ומתן דגש על קבוצות שעלולות להיפגע במיוחד משינויים אלו.

תוכן עניינים

1	מבוא
2	מקורות המידע
3	מגמות במבנה המשפחה בישראל
16	התפתחויות ומגמות צפויות בעתיד במבנה המשפחה בישראל
17	המלצות וכיווני פעולה
20	מגבלות מקורות המידע
21	עוד פרסומים של המכון בנושא
22	רשימת מקורות
26	נספח א: תחולת עוני בקרב משפחות

רשימת לוחות

3	לוח 1: גיל ממוצע של נישואין ראשונים בשנים 1990-2022, לפי מין ודת
4	לוח 2: גיל ממוצע של לידה ראשונה בשנים 2000-2023, לפי קבוצת אוכלוסייה ודת
4	לוח 2א: גיל ממוצע של לידה ראשונה בקרב נשים יהודיות עולות בשנים 2010-2023, לפי יבשת המוצא
6	לוח 3: שיעור הפרייון הכולל של נשים בשנים 1995-2023, לפי קבוצת אוכלוסייה ודת
6	לוח 3א: שיעור הפרייון הכולל של נשים יהודיות בשנים 1990-2022, לפי רמת דתיות
7	לוח 3ב: שיעור הפרייון הכולל של נשים עולות (יהודיות ואחרות) בשנים 2012-2022, לפי יבשת/ארץ לידה
8	לוח 4: שיעור הגירושין לאלף נשואים ונשואות בגיל 15 ויותר בשנים 2002-2022, לפי דת
8	לוח 4א: שיעור הגירושין בכלל האוכלוסייה היהודית ובקרב חרדים, ביישובים נבחרים, בשנים 2015-2022 (לא לאלף נשואים ונשואות בגיל 15 ויותר)
10	לוח 5: משקי בית שבראשם הורה יחיד בשנים 2001-2023, לפי מאפייני ההורה
11	לוח 6: ילדים שנולדו מחוץ לנישואין לנשים יהודיות רווקות בשנים 1990-2023
12	לוח 7: גודל משק הבית בשנים 1990-2023, לפי קבוצת אוכלוסייה
13	לוח 7א: גודל ממוצע של משקי בית יהודיים בשנת 2023, לפי רמת דתיות
13	לוח 8: סוגי משקי בית בשנים 2001-2023, לפי קבוצת אוכלוסייה
14	לוח 9: סוגי משפחות (ללא בודדים) בשנים 2001-2023, לפי קבוצת אוכלוסייה

לוחות בנספח

26	לוח א-1: תחולת עוני בקרב משפחות בשנים 2018-2023, לפי מאפייני המשפחה
----	---

בעשורים האחרונים עבר מבנה המשפחה במדינות מפותחות בעולם שינויים מרחיקי לכת. המושג 'משפחה' הפך אמורפי יותר, וגבולותיו הגאוגרפיים, הפיזיים, החוקיים, הכלכליים והביולוגיים התערערו. גבולות המשפחה נעשו דינמיים עם הזמן, והמושג 'משפחה' אינו מתאר עוד בהכרח יחידה רציפה ומוגדרת לאורך תקופת חיים שלמה (Cornford et al., 2013). שינויים בחברה המודרנית, כגון שינויים ערכיים, תרבותיים ופוליטיים וכן התפתחויות בטכנולוגיות הרפואיות, אפשרו להפריד בין נישואין, פריון, הורות והקמת משק בית, עד כמה שהאקלים החברתי-תרבותי מאפשר (Fogiel-Bijaoui & Rutlinger-Reiner, 2013), והביאו להופעת סוגים פוסט-מודרניים של משפחות (Cabrera et al., 2000) השונים מן הדגם המסורתי המבוסס על גבר ואישה נשואים. בין סוגי המשפחות בדגמים החדשים יש כיום יותר משפחות במצבי פרידה וגירושין; [משפחות משולבות](#), שבהן לאחד מבני הזוג או לשניהם ילדים ממערכת יחסים קודמת; משפחות יחידניות מבחירה, כלומר משפחות שבראשן אדם שבחר להפוך להורה ללא הורה שותף ומגדל את ילדו לבד (אורן, 2018); זוגות חד-מיניים, נשואים או שאינם נשואים; זוגות החולקים מגורים משותפים (קוהביטציה); [זוגות של ידועים בציבור](#) החיים "ביחד-בנפרד", כלומר במשקי בית נפרדים; משפחות עם ["הורות משותפת"](#), שבהן ההורים החליטו להביא יחד ילדים מבלי לחיות בזוגיות או לקיים משק בית משותף; משפחות שבהן ניתן צו אימוץ קרובים רגיל לבן זוג שאינו ההורה הביולוגי של הילד בעקבות פטירתו או נטישתו של ההורה השני של הקטין (לרוב במשפחות הטרנסקסואליות); משפחות שבהן ניתן צו הורות פסיקתי לבן הזוג של ההורה הביולוגי/הגנטי של הילד במקרים שבהם הילד הובא לעולם מתרומת זרע/ביצית או בהליך פונדקאות (סגל ואח', 2020) (לרוב במשפחות חד-מיניות); ויחידים בוגרים החיים לבד תקופה ארוכה ומתנהלים כיחידה עצמאית ("רווקות מאוחרת").

מבנה המשפחה בישראל יציב הרבה יותר ממבנה המשפחה במדינות מפותחות אחרות ודומה הרבה יותר למבנה המשפחה המסורתי שרווח בעבר. מצב זה נובע מכך שבחברה הישראלית השיח הדומיננטי עודנו מדגיש משפחתיות ובתוך כך בעיקר את המבנה המשפחתי המסורתי, לרבות נישואין הנתפסים חלק אינטגרלי ממסגרת לגיטימית להבאת ילדים (פוגל-ביז'אוי, 1999; Fogiel-Bijaoui & Rutlinger-Reiner, 2013). עם זאת, בדומה למדינות מפותחות אחרות, גם בישראל ניכרים בעשורים האחרונים שינויים במבנה המשפחה.

בחלקו הראשון של המסמך מוצגות מגמות עיקריות במבנה המשפחה בישראל בעשורים האחרונים, באוכלוסייה הכללית ובקבוצות שונות באוכלוסייה, וכן השוואה למדינות מפותחות החברות ב-OECD. בחלק השני מוצגות הערכות בנוגע למגמות הצפויות בישראל בעתיד, ובחלקו האחרון של המסמך מובאים המלצות וכיווני פעולה בסוגיות הנובעות מן השינויים במבנה המשפחה בישראל ומצריכות היערכות של שירותים וארגונים חברתיים והתאמות בפעילותם.

מקורות המידע

הנתונים על מבנה המשפחה המוצגים במסמך מתבססים על מגוון מקורות מידע. מקורות אלו מצוינים בתחתית כל לוח, ובסוף המסמך מופיעה רשימה מלאה שלהם. לקבלת פרטים על מהות הנתונים ועל סוגיות מתודולוגיות, על הקורא לפנות למקור הנתונים.

במסמך מוצגים נתונים על שנת 2023 והשוואה לשנים קודמות. בנושאים מסוימים הנתונים מעודכנים לשנה האחרונה שבה פורסמו נתונים. כך, נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס) על נישואין וגירושין מעודכנים לשנת 2022, נתוני OECD בנושא פיריון מעודכנים לשנת 2021 ובנושא נישואין וגירושין – לשנת 2020. גם בהשוואה לשנים קודמות אי אפשר היה להציג בכל המקרים את אותן שנים. בעוד נתונים על הגיל הממוצע של נישואין ראשונים קיימים משנת 1990, נתונים על שיעורי פיריון קיימים משנת 1995, על הגיל הממוצע של הלידה הראשונה משנת 2000 ועל שיעורי גירושין משנת 2002. יש לציין כי עד שנת 2018 חושבו מדדי העוני של הביטוח הלאומי על בסיס סקרי הוצאות משק הבית של הלמ"ס, ומאותה שנה ואילך הם מחושבים על בסיס נתונים מנהליים. לפיכך אי אפשר להשוות נתונים אלו לשנים קודמות.

המסמך מתבסס על מקורות המידע האלה:

- נתונים מן השנתון הסטטיסטי לישראל של הלמ"ס. במסמך מוצגים נתונים מן השנתונים שפורסמו בשנים 1997, 1998, 2002, 2003, 2006, 2007, 2011, 2012, 2016, 2017, 2019, 2020, 2021, 2024
- סדרות נתונים רב-שנתיות שמפרסמת הלמ"ס על נישואין וגירושין וגם על לידות חי
- נתונים משנתון החברה החרדית של המכון הישראלי לדמוקרטיה לשנת 2024
- פרסומים של OECD ובסיס הנתונים של OECD על משפחה
- עיבוד מיוחד של נתוני סקר הוצאות משק הבית של הלמ"ס¹ לשנים 1995 ו-2022
- עיבוד מיוחד של נתוני הסקר החברתי האירופי (ESS) שפורסם בשנת 2020
- נתונים מדוחות ממדי העוני והאי-שוויון בהכנסות של הביטוח הלאומי לשנים 2018-2023

¹ עד שנת 2011 נערכו בלמ"ס שני סקרים, סקר הכנסות וסקר הוצאות משק הבית. משנת 2012 סקר הוצאות משק הבית כולל גם את סקר ההכנסות.

מגמות במבנה המשפחה בישראל

בחלק זה מתוארות שמונה מגמות במבנה המשפחה בישראל בעשורים האחרונים. מגמות אלו מוצגות בנוגע לכלל האוכלוסייה ולפי קבוצת אוכלוסייה, דת, רמת דתיות ועולים/ותיקים, וכן בהשוואה למדינות מפותחות החברות ב-OECD.

עלייה בגיל הנישואין הראשונים ובגיל הלידה הראשונה

- **עלייה בגיל הנישואין הראשונים בכלל האוכלוסייה:** בין השנים 1990-2022 חלה עלייה בגיל הנישואין הראשונים – בקרב נשים מגיל 23.2 בממוצע לגיל 25.1 בממוצע, ובקרב גברים מגיל 26.3 בממוצע לגיל 27.3 בממוצע (**לוח 1**). מגמה זו התרחשה בכל קבוצות הדת. יוצאת דופן היא האוכלוסייה היהודית החרדית שבה ירד גיל הנישואין הראשונים בין השנים 2003-2022: בקרב גברים מגיל 24.6 בממוצע לגיל 23.2 בממוצע, ובקרב נשים מגיל 22.5 בממוצע לגיל 22.0 בממוצע (מלאך וכהנר, 2024).
- **עלייה בגיל הלידה הראשונה בכלל האוכלוסייה:** בין השנים 2000-2023 חלה עלייה בגיל הממוצע של הלידה הראשונה, מגיל 25.7 לגיל 27.7 (**לוח 2**).
- **נשים יהודיות עולות יולדות בממוצע בגיל מבוגר יותר:** בשנת 2023 היה הגיל הממוצע של לידה ראשונה בקרב נשים עולות 30.7. נשים עולות, ללא הבדל בין יבשות המוצא, היו מבוגרות יותר מנשים בכלל האוכלוסייה היהודית בעת הלידה הראשונה (**לוח 2א**).

לוח 1: גיל ממוצע של נישואין ראשונים בשנים 1990-2022, לפי מין ודת

שנה	סך הכול	יהודים	מוסלמים	נוצרים	דרוזים
חתנים					
1990	26.3	26.7	24.9	28.2	24.8
1995	26.4	26.8	25.0	28.5	25.2
2000	26.9	27.2	25.8	28.9	25.5
2005	27.5	27.7	27.0	29.2	26.5
2010	27.6	27.8	26.3	30.0	27.6
2015	27.6	28.0	26.3	30.2	28.4
2020	26.9	26.8	26.6	30.6	29.2
2022	27.3	27.3	27.1	30.9	29.5

שנה	סך הכול	יהודים	מוסלמים	נוצרים	דרוזים
כלות					
1990	23.2	23.9	21.0	23.4	20.5
1995	23.4	24.2	21.2	23.8	20.9
2000	24.0	24.8	21.5	23.8	21.0
2005	24.6	25.4	21.9	24.3	21.9
2010	24.8	25.7	21.6	25.2	23.0
2015	25.2	26.1	22.2	25.8	24.1
2020	24.6	25.2	22.8	26.8	25.6
2022	25.1	25.6	23.5	27.6	25.4

מקור: למ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל, 2002, 2007, 2012, 2017, 2024

לוח 2: גיל ממוצע של לידה ראשונה בשנים 2000-2023, לפי קבוצת אוכלוסייה ודת

שנה	סך הכול	יהודיות	ערביות	מהן: מוסלמיות	נוצריות [^]	דרוזיות
2000	25.7	26.5	23.2	23.0	25.0	23.6
2005	26.6	27.5	23.5	23.2	26.1	24.3
2010	27.2	28.1	23.8	23.4	26.8	24.8
2015	27.6	28.5	24.2	23.8	27.3	25.9
2020	27.7	28.5	24.9	24.5	28.2	27.0
2023	27.7	28.4	25.4	25.0	29.3	27.7

[^] רק נוצריות ערביות

מקור: למ"ס, 2024, תנועה טבעית – לידות חי; שנתון סטטיסטי לישראל 2024

לוח 2א: גיל ממוצע של לידה ראשונה בקרב נשים יהודיות עולות בשנים 2010-2023, לפי יבשת המוצא

שנה	עולות (ילידות חו"ל) סך הכול	ילידות אפריקה	ילידות אמריקה	ילידות אירופה	ילידות אסיה
2010	28.0	28.3	28.3	27.9	30.0
2015	29.1	28.2	28.9	29.3	30.0
2020	30.2	29.5	30.0	30.4	30.8
2023	30.7	29.5	29.7	31.3	30.7

מקור: למ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל, 2011, 2016, 2021, 2024

שינויים בשיעור הפרייון הכולל²

- **ירידה קלה בשיעור הפרייון הכולל בקרב כלל הנשים:** אף כי בין השנים 2005-2015 עלה שיעור הפרייון הכולל של נשים מ-2.84 לידות לאישה ל-3.09, בשנים האחרונות חלה בו ירידה ובשנת 2023 הוא עמד על 2.85 (לוח 3).
- **עלייה בשיעור הפרייון הכולל בקרב נשים יהודיות וירידה בקרב נשים ערביות:** בין השנים 1995-2023 חלו שתי מגמות הפוכות: שיעור הפרייון הכולל של נשים יהודיות עלה ואז ירד מעט והתייצב, ואילו שיעור הפרייון הכולל של נשים מוסלמיות, בדואיות, נוצריות ודרוזיות ירד בהתמדה (לוח 3). על פני חמישה עשורים ניכרת התכנסות בשיעורי הפרייון הכולל של יהודיות וערביות, וזו עשויה להעיד על התכנסות בממדים אחרים של אורח החיים וההתנהגות הכלכלית של משקי הבית, למשל יציאה של נשים לעבודה ורמת ההשכלה של המפרנסים (יקיר ווד, 2016).
- **בכל השנים נמצא קשר בין רמת הדתיות של נשים יהודיות ובין שיעור הפרייון הכולל:** הנתונים מלמדים שככל שעולה רמת הדתיות עולה שיעור הפרייון הכולל, ואכן שיעור הפרייון הכולל של נשים חרדיות הוא הגבוה ביותר. עם זאת מאז תחילת שנות ה-2000 ניכרת מגמת ירידה בשיעור הפרייון הכולל של נשים חרדיות, מגמה שאפיינה את שאר רמות הדתיות רק בשנים 2020-2022, אחרי עלייה מתמשכת בשני העשורים שקדמו להן (לוח 3א).
- **שיעור הפרייון הכולל של נשים עולות נמוך משיעור הפרייון הכולל של כלל הנשים היהודיות:** בשנת 2022 עמד שיעור הפרייון הכולל של נשים עולות על 2.22 לידות לאישה לעומת 3.07 לידות לאישה בקרב נשים יהודיות. אולם בחינה לפי ארצות מוצא מלמדת על הבדלים בין הקבוצות: בעוד שיעור הפרייון הכולל של נשים עולות מאמריקה דומה לזה של כלל הנשים היהודיות בישראל (כ-2.8), בקרב עולות מאתיופיה הוא גבוה יותר (3.0) ובקרב עולות מברית המועצות לשעבר – נמוך יותר (1.58). שיעור הפרייון הכולל בקרב העולות היהודיות מברית המועצות לשעבר גבוה במידה ניכרת מן השיעור בקרב עולות שלא הוגדרו יהודיות: 1.95 לעומת 1.26, בהתאמה (לוח 3ב).
- **ירידה בשיעור הפרייון הכולל במדינות המפותחות:** שלא כמו בישראל, שבה שיעור הפרייון הכולל כמעט לא השתנה במשך השנים (ובקרב היהודיות אף היה בשנים מסוימות במגמת עלייה), שיעור הפרייון הכולל במדינות המפותחות נמצא בעשורים האחרונים במגמה קבועה של ירידה (OECD, 2024). שיעור הפרייון הכולל הממוצע של אישה במדינות ה-OECD נמוך משיעור הפרייון הכולל של אישה בישראל: 1.56 לידות לאישה בשנת 2021 לעומת 3.00, בהתאמה (למ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל, 2022). הבדלים אלו נובעים בעיקר משיעור הפרייון הגבוה בקרב יהודיות דתיות וחרדיות ובקרב בדואיות. שיעור הפרייון הכולל במדינות ה-OECD נמוך משיעור תחלופת האוכלוסייה המחושב לפי שני ילדים לשני הורים בממוצע.

² אומדן של מספר הילדים שאישה צפויה ללדת בימי חייה.

לוח 3: שיעור הפריון הכולל של נשים בשנים 1995-2023, לפי קבוצת אוכלוסייה ודת (באחוזים)

שנה	סך הכול	יהודיות	ערביות	מהן: מוסלמיות	בדואיות [^]	נוצריות ^{^^}	דרוזיות
1995	2.88	2.53	4.18	4.69	10.06 ^{^^^}	2.69	3.50
2000	2.95	2.66	4.37	4.74	9.15 ^{^^^}	2.61	3.07
2005	2.84	2.69	3.72	4.03	7.61	2.19	2.59
2010	3.03	2.97	3.51	3.75	5.82	2.17	2.47
2015	3.09	3.13	3.13	3.32	5.45	2.04	2.19
2020	2.90	3.00	2.82	2.99	4.94	1.74	1.94
2023	2.85	3.00	2.66	2.81	4.70	1.52	1.75

[^] ההגדרה של בדואים לפי הלמ"ס היא מוסלמים המתגוררים בנפת באר שבע

^{^^} רק נוצריות ערביות

^{^^^} הנתון הוא על שנת 1996

^{^^^} הנתון הוא על שנת 2001

מקור: למ"ס, 2024, תנועה טבעית – לידות חי; שנתון סטטיסטי לישראל, 1998, 2002, 2006, 2011, 2016, 2021, 2024

לוח 3א: שיעור הפריון הכולל של נשים יהודיות בשנים 1990-2022, לפי רמת דתיות (באחוזים)

שנים	סך הכול יהודיות	סך הכול יהודיות לא חרדיות	לא דתיות, חילוניות	מסורתיות, לא כל כך דתיות	מסורתיות- דתיות	דתיות	חרדיות
1992-1990	2.69	2.38	1.83	2.40	2.94	3.86	6.87
1996-1994	2.63	2.29	1.83	2.29	2.82	3.82	6.82
2001-1999	2.69	2.27	1.92	2.21	2.62	3.77	7.15
2006-2004	2.80	2.31	1.98	2.12	2.45	4.15	7.10
2011-2009	3.01	2.50	2.10	2.32	2.76	4.11	6.60
2016-2014	3.23	2.69	2.26	2.50	2.84	4.21	6.62
2019-2017	3.26	2.65	2.11	2.39	3.03	4.26	6.72
2022-2020	3.07	2.46	1.98	2.22	2.80	3.77	6.38

מקור: למ"ס, 2024, שיעורי פרייון בישראל, לפי מידת דתיות, 1979-2022

לוח 3ב: שיעור הפריזון הכולל של נשים עולות (יהודיות ואחרות) בשנים 2012-2022, לפי יבשת/ארץ לידה (באחוזים)

שנים	סך הכול עולות	אמריקה	אתיופיה	ברית המועצות לשעבר	מהן: יהודיות	לא יהודיות
2012	2.41	3.25	3.01	1.96	2.18	1.68
2018	2.46	3.03	3.23	1.98	2.32	1.54
2020	2.29	2.87	3.19	1.73	1.98	1.35
2022	2.22	2.82	3.00	1.58	1.95	1.26

מקור: למ"ס, 2024, תנועה טבעית – לידות חי, 2024

ירידה ביציבות מוסד הנישואין

- **ירידה ביציבות מוסד הנישואין בכלל האוכלוסייה:** בין השנים 1975-2022 ירד שיעור הנישואין הגולמי (שיעור הנישואים לאלף איש באוכלוסייה) בישראל מ-9.3 ל-5.4 (למ"ס, 2024א) ושיעור הגירושין הגולמי (שיעור המתגרשים לאלף איש באוכלוסייה) גדל פי שניים, מ-0.8 ל-1.6 (למ"ס, 2024ב). מגמות אלו מעידות על ירידה ביציבות מוסד הנישואין (הנתונים על שיעור הגירושין מתייחסים רק לזוגות שנרשמו כזוגות נשואים ואינם כוללים זוגות שלא נרשמו רשמית כנשואים).
- **ירידה בשיעור הגירושין בקרב יהודים ועלייה בשיעור הגירושין בקרב ערבים:** בין השנים 2002-2022 ירד שיעור הגירושין לאלף זוגות נשואים בקרב יהודים (מ-9.1 ל-8.6) ועלה במידה ניכרת בקרב מוסלמים (מ-6.4 ל-7.6), בקרב נוצרים (מ-1.7 ל-3.0) ובקרב דרוזים (מ-3.1 ל-5.4) (לוח 4).
- **שיעור הגירושין בקרב חרדים נמוך משיעור הגירושין בכלל האוכלוסייה היהודית:** בשנת 2022 למשל היה שיעור הזוגות החרדים שהתגרשו 5-8 זוגות לאלף זוגות נשואים ביישובים חרדיים שונים לעומת 9 זוגות לאלף זוגות נשואים בקרב כלל האוכלוסייה היהודית. בין היישובים החרדיים נמצאו מגמות שונות בשיעור הגירושין בין השנים 2015-2022; בעוד באלעד המגמה לא הייתה אחידה, בבני ברק חלה ירידה קלה בשיעור הגירושין ואילו בביתר עילית ובמודיעין עילית חלה בין השנים 2018-2022 עלייה ניכרת בשיעור הגירושין (לוח 4א).
- **הירידה ביציבות מוסד הנישואין ניכרת במדינות מפותחות אחרות יותר מבישראל:** כמו בישראל, גם במדינות אחרות ב-OECD ניכרת מגמה של ירידה בשיעור הנישואין הגולמי ועלייה בשיעור הגירושין הגולמי, אך שינויים אלו חדים יותר במדינות אלו ועשויים ללמד על כך שמוסד הנישואין בהן יציב פחות מבישראל. בין השנים 1970-2020 ירד שיעור הנישואין הגולמי הממוצע במדינות ה-OECD מ-8.3 ל-3.7, ובאותן שנים הוכפל שיעור הגירושין הגולמי במדינות אלו מ-1.0 ל-1.9 (OECD, 2024).

לוח 4: שיעור הגירושין לאלף נשואים ונשואות בגיל 15 ויותר בשנים 2002-2022, לפי דת (באחוזים)

שנה	סך הכול	יהודים	מוסלמים	נוצרים	דרוזים
2002	8.1	9.1	6.4	1.7	3.1
2005	7.8	8.7	5.7	1.2	3.8
2010	8.5	8.9	7.0	2.3	3.8
2015	8.6	9.0	8.1	3.0	4.2
2020	8.5	8.9	7.6	3.8	4.3
2022	8.2	8.6	7.6	3.0	5.4

מקור: למ"ס, 2024, גירושין – נתונים נבחרים, 2002-2022

לוח 4א: שיעור הגירושין בכלל האוכלוסייה היהודית ובקרב חרדים, ביישובים נבחרים, בשנים 2015-2022 (לאלף נשואים ונשואות בגיל 15 ויותר) (באחוזים)

שנה	כלל האוכלוסייה היהודית	חרדים			מודיעין עילית
		אלעד	בני ברק	ביתר עילית	
2015	9.0	7.3	5.3	5.2	3.3
2018	9.2	7.7	5.1	3.9	3.5
2020	8.9	6.0	4.4	4.7	4.3
2022	8.6	7.1	4.6	6.7	7.8

מקור: למ"ס, 2024, תנועה טבעית: נישואין וגירושין 2017-2022; גירושין – נתונים נבחרים, 2002-2022

עלייה בשכיחותן של משפחות שאינן בדגם המשפחה המסורתית

- עלייה בשיעור הזוגות החיים יחד ללא נישואין (קוהביטציה): לפי נתוני סקר הוצאות משק הבית של הלמ"ס, בין השנים 1995-2022 כמעט שולש שיעור הזוגות היהודיים בישראל החיים בקוהביטציה, מ-2.4% ל-6.6%, אך מגמה זו אפיינה רק זוגות יהודים חילונים: בעוד שיעור החיים בקוהביטציה היה 11.0% בקרב קבוצה זו, הוא היה כמעט אפסי בקרב יהודים דתיים וחרדים ובקרב ערבים. לפי נתוני הסקר החברתי האירופי (ESS, 2020), בשנת 2020 היה שיעור החיים בקוהביטציה בישראל גבוה משיעור החיים בקוהביטציה בכלל המדינות שהשתתפו בסקר: כ-9.0% מכלל האוכלוסייה בישראל לא היו נשואים רשמית (11.2% בקרב יהודים ו-1.4% בקרב ערבים), זאת לעומת כ-14.0% בממוצע בכלל המדינות שהשתתפו בסקר. אפשר שההבדלים בנתונים בין שני מקורות המידע נובעים מתת-ייצוג של יהודים חרדים ודתיים בסקר האירופי.

- **עלייה בשיעור משקי הבית שבראשם הורה יחיד:**³ בין השנים 2001-2023 כמעט לא חל שינוי בשיעור משקי הבית שבראשם הורה יחיד (גרוע, רווק או נשוי שכן או בת הזוג שלו חיים במשק בית נפרד) בקרב כלל המשפחות היהודיות עם ילדים עד גיל 17, ואילו בקרב משפחות ערביות חלה בשנים אלו עלייה בשיעור משקי הבית שבראשם הורה יחיד, מ-5.7% ל-8.8% (למ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל, 2002; 2024). בשנת 2023 עמד שיעור הילדים עד גיל 17 החיים במשקי בית שבראשם הורה יחיד על 8.3%, שיעור הנמוך פי שניים מן השיעור הממוצע במדינות ה-OECD שעמד באותה שנה על 16.8% (למ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל, 2024; OECD, 2024). בין השנים 2001-2023 חלה גם עלייה בשיעור המשפחות שבראשן הורה גרוש מכלל משקי הבית שבראשם הורה יחיד, מ-54.0% ל-57.5% (בין השנים 2020-2023 אחוז זה ירד במקצת); עלייה בשיעור המשפחות שבראשן הורה רווק מכלל משקי הבית שבראשם הורה יחיד, מ-8.4% ל-16.6%; ועלייה בשיעור המשפחות הערביות מכלל משקי הבית שבראשם הורה יחיד, למשל בקרב משפחות עם ילדים עד גיל 24 עלה שיעורן מ-10.4% ל-16.2% (לוח 5).
- **עלייה בשיעור המשפחות המשולבות (שבהן ילד אחד לפחות שאינו משותף לשני בני הזוג):** בין השנים 1995-2008 עלה שיעור המשפחות המשולבות היהודיות מ-1.6% ל-2.8%. שיעור זה נמוך יותר משיעור המשפחות המשולבות במדינות שונות ב-OECD, הנע בין 5% ל-14% (ציונוב, 2015).
- **עלייה במספר המשפחות שבהן ניתן צו אימוץ קרובים:** בין השנים 2008-2017 חלה עלייה מתונה במספר אימוצי הקרובים בישראל מ-62 בשנת 2008 ל-71 בשנת 2017 ועלייה ניכרת במספר צווי ההורות הפסיקתיים שניתנו בקרב משפחות חדשות, מ-25 בשנת 2008 ל-164 בשנת 2017 (סגל ואח', 2020).
- **עלייה בלידות בפונדקאות:** בין השנים 2008-2017 חלה עלייה מתמדת במספר הלידות בפונדקאות בישראל מ-26 בשנת 2008 ל-62 בשנת 2017 (סגל ואח', 2020).
- **עלייה במספר הזוגות החד-מיניים הנישאים בחו"ל והנרשמים לפונדקאות:** לא נאספו בישראל נתונים רשמיים על מספר הזוגות החד-מיניים הנישאים בחו"ל והנרשמים לפונדקאות. עם זאת מנתונים שפרסמה יקרצי (2019) עולה כי בשנת 2010 נרשמו ברשות ההגירה והאוכלוסין עשרה זוגות ישראליים שהתחתנו בנישואין אזרחיים חד-מיניים בחו"ל, ובשנת 2018 נרשמו 408 זוגות. הנתונים מצביעים גם על עלייה בקרב זוגות חד-מיניים הנרשמים לפונדקאות: בשנת 2007 הוגשו חמישה תיקי בקשות לבדיקה גנטית ולמעמד קטינים לפונדקאות בחו"ל ובשנת 2017 הוגשו 283 תיקים.
- **עלייה משוערת במספר המשפחות במודל של "הורות משותפת":** אף שלא נאספו בישראל נתונים רשמיים על מספר המשפחות במודל של הורות משותפת, דווח בשנת 2019 כי השימוש במודל זה נעשה רווח יותר ויותר (גליק, 2019).
- **שיעור גבוה של פוליגמיה (נישואי גבר לכמה נשים) באוכלוסייה הבדואית:** לפי הערכת רשויות הרווחה, כ-30.0% מן המשפחות הבדואיות בנגב מקיימות אורח חיים פוליגמי (ספקטור-בן ארי, 2013).⁴ לפי הערכות של גורמים אחדים, תופעת הפוליגמיה נמצאת במגמת עלייה, והיא נפוצה גם בקרב גברים משכילים וצעירים (לוטן, 2006; ספקטור-בן ארי, 2013).

³ אף כי הלמ"ס מכנה משפחות אלו "משפחות חד-הוריות", במסמך זה נעשה שימוש ב"משקי בית שבראשם הורה יחיד" מכיוון שבחלק מן המקרים מדובר במשפחות שבהן לילדים יש או היו שני הורים, כמו במשפחות במצבי פרידה וגירושין או במצבי פטירה או נטישה של אחד ההורים.

⁴ קשה לאמוד את היקף תופעת הפוליגמיה בקרב הבדואים בישראל, בעיקר משום ששיעור גדול מן הנישואין הפוליגמיים אינם רשמיים ולכן אינם מתועדים.

לוח 5: משקי בית שבראשם הורה יחיד^א בשנים 2001-2023, לפי מאפייני ההורה (באחוזים)

משפחות עם ילדים עד גיל 24						מהן משפחות עם ילדים עד גיל 17						
2023	2020	2015	2010	2005	2001	2023	2020	2015	2010	2005	2001	
(144.0)	(137.1)	(116.9)	(106.8)	(96.9)	(99.7)	(206.9)	(193.6)	(167.9)	(154.6)	(144.0)	(138.8)	(N) אלפים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	מין ההורה
15.3	12.5	8.9	10.6	8.6	8.6	15.6	14.2	10.7	10.9	9.7	10.5	גבר
84.7	87.5	91.1	90.4	91.4	91.4	84.4	85.8	89.3	89.1	90.3	89.5	אישה
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	גיל ההורה
13.6	17.5	18.9	23.0	28.8	29.1	9.5	12.4	13.2	16.0	19.4	20.9	עד 34
37.3	40.9	42.9	42.8	41.8	43.7	27.4	30.7	32.3	33.5	31.9	35.4	34-44
42.3	35.7	32.6	28.5	24.5	24.3	43.3	38.8	36.5	34.0	35.6	31.1	44-54
6.8	5.9	5.6	5.7	4.9	2.9	19.8	18.1	18.0	16.5	13.1	10.6	54-55+
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	מצב משפחתי
17.0	16.5	16.9	14.9	15.0	16.4	13.9	13.2	14.1	12.3	12.6	13.8	נשוי/אה, חיה/בן
54.1	56.9	54.3	57.7	58.6	56.1	57.5	59.0	55.4	59.1	56.9	54.0	גרש/ה
7.8	9.6	9.6	11.6	13.4	16.5	12.0	13.7	15.4	16.6	20.6	23.8	אלמן/ה
21.1	17.0	19.2	15.8	13.0	11.0	16.6	14.1	15.1	12.0	9.9	8.4	רווק/ה
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	קבוצת אוכלוסייה
76.9	77.1	79.7	83.3	85.1	84.4	77.5	78.2	79.5	82.9	84.7	84.3	יהודים
16.9	18.1	15.7	11.2	9.0	9.9	16.2	17.4	16.2	11.4	10.2	10.4	ערבים
6.2	4.8	4.6	5.5	5.9	5.7	6.3	4.4	4.3	5.7	5.1	5.3	אחרים
21.7	22.8	24.7	25.7	31.4	31.9	21.9	20.9	24.2	27.9	31.7	31.6	עלו אחרי 1990
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סוג משק הבית
87.6	84.0	82.1	81.2	79.5	80.0	89.1	85.8	83.9	82.8	81.4	81.5	משפחה אחת
4.9	5.5	5.7	6.9	9.3	7.7	4.5	5.2	5.4	6.7	9.0	8.2	משפחה אחת עם אחרים
7.5	10.5	12.2	11.9	11.2	12.3	6.4	9.0	10.7	10.5	9.6	10.3	שתי משפחות ויותר

^א כולל משקי בית שבראשם עומד הורה יחיד עם בני משפחה אחרים (סב/תא, דוד/ה) ומשפחות במשקי בית רב-משפחתיים
מקור: למ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל, 2002, 2006, 2011, 2016, 2021, 2024

עלייה בשכיחות הילדים שנולדו להורים שאינם נשואים

- עלייה בשכיחות הילדים שנולדו להורים יהודים שאינם נשואים: בין השנים 1991-2023 גדל כמעט פי חמישה שיעור הילדים שנולדו להורים יהודים שאינם נשואים מכלל הילדים שנולדו לנשים יהודיות, מ-1.6% ל-7.3% (לוח 6).
- עלייה בשכיחות של ילדים שנולדו להורים שאינם נשואים במדינות ה-OECD ושכיחות גבוהה יותר שלהם במדינות אלו לעומת בישראל: שכיחותם של ילדים שנולדו להורים שאינם נשואים גבוהה יותר במדינות ה-OECD משכיחותם בישראל, למרות עלייה מתונה יותר בשיעורם במדינות אלו: בין השנים 1995-2020 גדל שיעורם הממוצע במדינות ה-OECD כמעט פי שניים, מ-23.2% ל-40.2% (OECD, 2024).

לוח 6: ילדים שנולדו מחוץ לנישואין לנשים יהודיות רווקות בשנים 1990-2023 (במספרים ובאחוזים)

2023	2020	2015	2010	2005	2000	1995	1990	
9,533	8,326	6,455	4,748	3,349	2,600	1,662	1,038	מספר ילדים
7.3	6.4	4.9	3.9	3.3	2.8	2.0	1.6	אחוז מכלל הילדים שנולדו לנשים יהודיות

מקור: למ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל, 1997, 2002, 2007, 2012, 2016, 2021, 2024

ירידה בגודל משקי הבית

- ירידה בגודל משק הבית בכלל האוכלוסייה: בין השנים 1990-2023 ירד גודל משק הבית בישראל מ-3.64 נפשות בממוצע ל-3.19 נפשות בממוצע (לוח 7).
- ירידה ניכרת יותר בגודל משק הבית בקרב האוכלוסייה הערבית: במשך השנים היה הגודל הממוצע של משק הבית גדול יותר באוכלוסייה הערבית מאוכלוסייה היהודית, אך הפער בין האוכלוסיות הצטמצם בעקבות ירידה חדה יותר בגודל משק הבית באוכלוסייה הערבית: בין השנים 1990-2023 ירד גודלם של משקי הבית באוכלוסייה הערבית מ-5.64 ל-4.16 נפשות בממוצע ובקרב האוכלוסייה היהודית מ-3.38 ל-3.03 נפשות בממוצע (לוח 7).
- ככל שעולה רמת הדתיות בקרב יהודים כך משק הבית גדול יותר: בשנת 2023 כללו משקי הבית החילוניים 2.59 נפשות בממוצע ומשקי הבית החרדיים כללו 5.11 נפשות בממוצע (לוח 7א).
- משק הבית הממוצע בקרב עולים מברית המועצות לשעבר קטן ממשק הבית הממוצע בכלל האוכלוסייה: בשנת 2023 כללו משקי הבית של עולים מברית המועצות לשעבר 2.63 נפשות בממוצע לעומת 3.19 נפשות בממוצע בקרב כלל האוכלוסייה (למ"ס, 2024).
- משק הבית הממוצע בקרב יוצאי אתיופיה גדול ממשק הבית הממוצע בכלל האוכלוסייה: בשנים 2021-2023 כללו משקי הבית של עולים מאתיופיה 3.73 נפשות בממוצע (למ"ס, 2024).

לוח 7: גודל משק הבית בשנים 1990-2023, לפי קבוצת אוכלוסייה (באחוזים)

1990	1995	2001	2005	2010	2015	2020	2023	
(1,227.5)	(1,509.2)	(1,815.3)	(1,968.3)	(2,166.2)	(2,411.7)	(2,710.7)	(2,920.3)	(N) אלפים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	מספר נפשות במשק הבית –
								סך הכול משקי בית[^]
15.4	15.9	17.7	16.9	17.9	18.2	19.9	20.8	1
21.2	21.1	22.7	23.7	23.8	24.0	24.9	25.3	2
13.5	14.8	16.5	17.0	15.4	15.3	14.1	14.2	3
17.9	18.2	17.6	17.5	17.0	16.7	16.0	15.5	4
32.0	30.0	25.6	24.9	25.9	25.8	25.1	24.2	+5
3.64	3.56	3.37	3.35	3.35	3.32	3.25	3.19	גודל משק בית ממוצע
4.12	4.04	3.88	3.82	3.86	3.84	3.81	3.77	גודל משק בית ממוצע ללא בודדים
(1,084.6)	(1,314.8)	(1,540.2)	(1,659.3)	(1,799.7)	(1,993.2)	(2,215.2)	(2,357.3)	(N) אלפים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	מספר נפשות במשק הבית –
								סך הכול משקי בית יהודיים
16.8	17.4	19.7	19.0	20.0	20.2	22.0	22.9	1
22.8	22.7	24.5	25.6	25.9	26.1	27.1	27.3	2
14.2	15.4	16.9	17.2	15.9	15.6	14.0	13.9	3
18.5	18.6	17.5	17.7	16.8	16.2	15.3	14.6	4
27.7	25.9	21.4	20.5	21.4	21.9	21.6	21.3	+5
3.38	3.33	3.13	3.11	3.11	3.12	3.07	3.03	גודל משק בית ממוצע
3.86	3.82	3.65	3.61	3.64	3.65	3.65	3.64	גודל משק בית ממוצע ללא בודדים
(143.0)	(194.4)	(228.0)	(263.8)	(315.6)	(357.4)	(419.9)	(469.3)	(N) אלפים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	מספר נפשות במשק הבית –
								סך הכול משקי בית ערביים^{^^}
4.9	5.7	5.0	4.5	6.3	6.3	7.9	9.1	1
8.9	10.2	9.5	11.0	11.2	11.5	12.2	14.2	2
8.5	11.0	10.9	12.8	10.3	12.9	13.8	13.6	3
12.9	16.0	17.5	15.9	18.0	18.8	19.8	20.1	4
64.8	57.1	57.1	55.8	54.2	50.5	46.3	43.0	+5
5.64	5.09	5.10	4.91	4.76	4.58	4.35	4.16	גודל משק בית ממוצע
5.88	5.34	5.31	5.09	5.02	4.82	4.63	4.47	גודל משק בית ממוצע ללא בודדים

[^] כולל משקי בית של "אחרים" (לא יהודים ולא ערבים)

^{^^} בשנים 1990 ו-1995 הנתון כולל את כל משקי הבית הלא-יהודיים

מקור: למ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל, 1997, 2003, 2006, 2011, 2016, 2021, 2024

לוח 7א: גודל ממוצע של משקי בית יהודיים בשנת 2023, לפי רמת דתיות

סך הכול	חילוני	מסורתי	דתי/דתי מאוד	חרדי	אורח חיים מעורב
(N) אלפים	(1,162.0)	(550.8)	(324.6)	(236.9)	(56.6)
גודל משק בית ממוצע	2.59	2.80	3.51	5.11	3.27
	3.03				
	(2,357.3)				

מקור: למ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל, 2024

עלייה בשכיחות משקי הבית שאינם משפחתיים או ללא ילדים

- **עלייה בשיעור משקי הבית שבהם מתגורר אדם בוגר יחיד:** בין השנים 1990-2023 גדל שיעור משקי הבית שבהם מתגורר אדם בוגר יחיד מ-15.4% ל-20.8% (לוח 7).
- **עלייה בשיעור משקי הבית שאינם משפחתיים:** בין השנים 2001-2023 חלה עלייה בשיעור משקי הבית שאינם משפחתיים מכלל משקי הבית בישראל מ-19.4% ל-22.5%. שיעור משקי הבית שאינם משפחתיים קטן הרבה יותר באוכלוסייה הערבית מבאוכלוסייה היהודית אך גם בקרב אוכלוסייה זו הוא גדל בהתמדה (לוח 8).
- **עלייה בשיעור הזוגות ללא ילדים:** בין השנים 2001-2023 גדל שיעור הזוגות ללא ילדים מתוך כלל המשפחות בישראל מ-22.7% ל-25.9%. שיעורם עמד בשנת 2023 על 29.0% בקרב משפחות יהודיות ועל 12.2% בקרב משפחות ערביות (לוח 9). בקרב משפחות של עולים מברית המועצות לשעבר עמד אחוז הזוגות ללא ילדים בשנת 2023 על 33.4% (למ"ס, 2024).

לוח 8: סוגי משקי בית בשנים 2001-2023, לפי קבוצת אוכלוסייה (באחוזים)

2001	2005	2010	2015	2020	2023	
(1,815.3)	(1,968.3)	(2,166.2)	(2,411.7)	(2,710.7)	(2,920.3)	(N) אלפים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכול משקי בית^
19.4	18.4	19.4	20.1	21.7	22.5	משקי בית לא משפחתיים^^
74.8	76.6	75.7	75.2	74.5	74.3	משקי בית עם משפחה אחת בלבד
5.8	5.0	4.9	4.7	3.8	3.2	משקי בית של משפחה אחת ואחרים או של שתי משפחות ויותר
(1,540.2)	(1,659.3)	(1,799.7)	(1,993.2)	(2,215.2)	(2,357.3)	(N) אלפים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	משקי בית יהודיים – סך הכול
21.6	20.7	21.7	22.2	24.1	24.9	משקי בית לא משפחתיים^^
73.1	74.6	73.4	73.4	72.5	72.2	משקי בית של משפחה אחת בלבד
5.3	4.7	4.9	4.4	3.4	2.9	משקי בית של משפחה אחת ואחרים או של שתי משפחות ויותר

2023	2020	2015	2010	2005	2001	
(469.3)	(419.9)	(357.4)	(315.6)	(263.8)	(228.0)	(N) אלפים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	משקי בית ערביים – סך הכול
9.5	8.4	7.0	6.6	4.9	5.3	משקי בית לא משפחתיים ^{^^}
86.4	86.3	87.2	89.3	90.1	88.5	משקי בית של משפחה אחת בלבד
4.1	5.3	5.8	4.1	5.0	6.1	משקי בית של משפחה אחת ואחרים או של שתי משפחות ויותר

[^] כולל משקי בית של "אחרים" (לא יהודים ולא ערבים)

^{^^} בודדים הגרים בנפרד או עם שותפים או במוסדות

מקור: למ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל, 2003, 2006, 2012, 2016, 2021, 2024

לוח 9: סוגי משפחות (ללא בודדים)[^] בשנים 2001-2023, לפי קבוצת אוכלוסייה (באחוזים)

2023	2020	2015	2010	2005	2001	
(2,297.4)	(2,167.5)	(1,985.1)	(1,796.1)	(1,648.8)	(1,508.5)	(N) אלפים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	משפחות – סך הכול^{^^}
25.9	25.2	24.1	23.8	23.2	22.7	זוג ללא ילדים
46.9	48.2	49.0	49.0	50.5	52.0	זוג עם ילדים עד גיל 17 ^{^^}
13.5	13.4	13.9	14.0	13.1	12.4	זוג עם ילדים בגיל 18 ^{^^}
6.3	6.3	5.9	5.9	5.9	6.6	הורה יחיד עם ילדים עד גיל 17 ^{^^}
6.5	6.2	6.4	6.5	6.4	5.7	הורה יחיד עם ילדים בגיל 18 ^{^^}
0.9	0.7	0.7	0.8	0.9	0.6	אחר
(1,792.2)	(1,709.9)	(1,590.6)	(1,448.0)	(1,345.5)	(1,238.4)	(N) אלפים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	משפחות יהודיות – סך הכול
29.0	28.5	27.1	26.9	25.9	25.2	זוג ללא ילדים
44.9	45.4	45.7	45.1	46.8	48.5	זוג עם ילדים עד גיל 17 ^{^^}
12.5	13.0	14.2	14.6	13.8	13.0	זוג עם ילדים בגיל 18 ^{^^}
6.2	6.2	5.9	6.1	6.1	6.8	הורה יחיד עם ילדים עד גיל 17 ^{^^}
6.6	6.3	6.4	5.5	6.5	5.8	הורה יחיד עם ילדים בגיל 18 ^{^^}
0.8	0.7	0.7	0.8	0.9	0.7	אחר

2023	2020	2015	2010	2005	2001	
(436.0)	(400.4)	(348.2)	(303.2)	(262.4)	(228.2)	(N) אלפים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	משפחות ערביות – סך הכול
12.2	10.2	10.0	9.3	9.6	9.0	זוג ללא ילדים
57.8	61.3	65.2	68.7	70.7	71.9	זוג עם ילדים עד גיל 17 ^{^^}
17.4	15.9	12.9	11.5	10.1	9.3	זוג עם ילדים בגיל 18 ^{^^^}
5.6	6.2	5.3	4.0	3.3	4.3	הורה יחיד עם ילדים עד גיל 17 ^{^^^}
6.1	5.5	5.8	5.8	5.5	4.8	הורה יחיד עם ילדים בגיל 18 ^{^^^}
0.9	0.9	0.8	0.7	0.8	0.7	אחר

[^] כולל משפחות עם בני משפחה אחרים (סב/תה, דוד/ה) ומשפחות במשקי בית רב-משפחתיים

^{^^} כולל משפחות של "אחרים" (לא יהודים ולא ערבים)

^{^^^} לפי גיל הילד הצעיר

מקור: למ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל, 2003, 2006, 2011, 2016, 2021, 2024

ירידה בשיעור משקי הבית של משפחה אחת ואחרים⁵ או של שתי משפחות ויותר

- **ירידה בשיעור משקי הבית של משפחה אחת ואחרים או של שתי משפחות ויותר:** בין השנים 2001-2023 ירד שיעור משקי הבית של משפחה אחת ואחרים או של שתי משפחות ויותר מ-5.8% ל-3.2% (לוח 8).
- **שיעור המתגוררים במשקי בית של משפחה אחת ואחרים גבוה יותר בקרב עולים מברית המועצות לשעבר מבקרב כלל האוכלוסייה:** בשנת 2023 עמד שיעור משקי הבית של משפחה אחת ואחרים או של שתי משפחות ויותר בקרב אוכלוסיית העולים מברית המועצות לשעבר על 5.8% (למ"ס, 2024).

⁵ אחרים הם אנשים הגרים במשק בית עם משפחה שאינה משפחתם הגרעינית.

התפתחויות ומגמות צפויות בעתיד במבנה המשפחה בישראל

ממסמך שהוכן בלמ"ס בנושא "תחזיות אוכלוסייה לישראל לטווח הארוך, 2009-2059" (פלטיאל ואח', 2012) עולה כי בעשורים הבאים צפוי שיעור הפרייון הכולל להיות יציב באוכלוסייה היהודית (ללא חרדים) ולרדת באוכלוסיות החרדית והערבית. למשל, לפי תחזית זו בשנים 2025-2029 עשוי שיעור הפרייון הכולל של נשים יהודיות (לא חרדיות) לעמוד על 2.4 לידות לאישה בממוצע, שיעור הפרייון של נשים חרדיות על 5.5 לידות לאישה בממוצע ושיעור הפרייון של נשים ערביות על 2.8 לידות לאישה בממוצע.

בשל אופייה המסורתי והמשפחתי של החברה בישראל, השינויים במבנה המשפחה בה צפויים להיות מינוריים יותר לעומת במדינות מפותחות אחרות החברות ב-OECD (בממוצע) ומבנה המשפחה צפוי להיות יציב יותר לאורך זמן. לכן כמה מן הסוגיות המדאיות כיום קובעי מדיניות במדינות מפותחות שונות אינן מעסיקות את קובעי המדיניות בישראל. אחת מסוגיות אלו היא העלייה הצפויה במספר הזקנים ללא ילדים הנובעת מעלייה במספר האנשים שבחרים לא להביא ילדים לעולם, מן הירידה התלולה ביילודה ומן העלייה הצפויה בתוחלת החיים (OECD, 2011). זקנים אלו עלולים להתמודד עם בדידות והיעדר תמיכה של בני משפחה. אולם מכאן אופייה המשפחתי של החברה בישראל, ומפני ששיעור הפרייון הכולל בה גבוה משיעור תחלופת האוכלוסייה, נראה כי מצב זה לא יאפיין את ישראל בעתיד הקרוב. לעומת זאת יש סוגיות אחרות שהן ייחודיות לחברה הישראלית, בשל מאפייניה החברתיים והתמהיל התרבותי הייחודי, ואלו מצריכות התמודדות בכל הנוגע למדיניות ציבורית. סוגיות אלו מוצגות להלן.

המלצות וכיווני פעולה

אימוץ תפיסה עדכנית של מושג המשפחה, התאמת בסיסי הנתונים אליה ומתן הכשרות

נוכח השינויים שחלו בשנים האחרונות בתפיסת המשפחה ובמבנה שלה, כמו הירידה ביציבות מוסד הנישואין והעלייה בשכיחותן של משפחות בדגמים חדשים, יש צורך ליצור תשתית מושגית עדכנית ולהתאים את בסיסי הנתונים אליה. התאמת בסיסי הנתונים תשקף מתן לגיטימציה למשפחות בדגמים חדשים והכרה בקיומן, והוא עשוי לסייע בפיתוח שירותים מותאמים יותר למאפייני המשפחות ולצורכיהן. רצוי גם לפעול למתן הכשרות לנוטני השירותים על משמעותו העדכנית, הרחבה ורגישת התרבות של מושג המשפחה ולהעניק בהן ידע תאורטי ואמפירי על דרכי התערבות מועילות למשפחות, על פי מאפייניהן ותחומי הבעיה.

התמודדות עם עמדות שליליות כלפי משפחות בדגמים חדשים ועם הדרתן

למרות העלייה בשכיחותן של משפחות פוסט-מודרניות בחברה הישראלית, יש מי שחיים בהן ועדיין סובלים מדיכוי ומהדרה חברתית הנובעים מעמדות שליליות ומחוסר סובלנות כלפי דרך החיים שלהם או של הוריהם (למשל בקרב משפחות של זוגות חד-מיניים, ראו למשל Van Gelderen et al., 2012; Trub et al., 2017; וברקב משפחות במצבי פְּרָדָה וגירושין, ראו למשל Kavay & Gündüz-Hoşgör, 2013). יש להניח כי תופעה זו רווחת בכל הקבוצות באוכלוסייה וביתר שאת בקבוצות שאופיין שמרני, כגון חרדים וערבים. יש צורך לסייע למשפחות בהתמודדות עם תופעה זו, הן ברמה האישית הן ברמה החברתית. מוצע לזהות את הצורך בתמיכה במשפחות בדגמים חדשים על פי מידת הדיכוי וההדרה החברתית שהן חוות, ולהציע להן תמיכה על פי צורכיהן ברמה הפרטנית, המשפחתית והקבוצתית. רצוי להגביר את ההכרה החברתית במשפחות מסוג זה ולסייע במתן לגיטימציה וביצירת נורמליזציה כלפיהן. זאת למשל על ידי בחינת עמדותיהם של אנשי המקצוע העובדים איתן, מתן הכשרות והדרכות לשינוי עמדות שליליות ואף הכשרתם לפעול בתור סוכנים לשינוי סטיגמות ועמדות שליליות. נוסף על כך יש לפעול ליצירת התאמות במסגרת חוקים ונהלים בדרכי העבודה עם משפחות בדגמים חדשים כדי להבטיח להן שוויון זכויות וכדי להגביר את הלגיטימציה שלהן ואת ההכרה בקיומן.

חיזוק מערכות היחסים במשפחה והתפקוד המשפחתי

כאמור, בעשורים האחרונים חלה ירידה ביציבות מוסד הנישואין. ירידה זאת נובעת בין היתר משינויים ערכיים ותרבותיים ומן העלייה בלגיטימציה החברתית לפְּרָדָה בין ההורים ולחיים בזוגיות ללא נישואין. מגפת הקורונה ומלחמת "חרבות ברזל" השפיעו גם הן על התערעורת היחסים במשפחה. מכיוון שבחלק מן המקרים הפרדה או הגירושין כרוכים בירידה באיכות היחסים ובאיכות התפקוד המשפחתי, חשוב לפעול לחיזוקם. מומלץ להגדיר את המשפחות המתאימות להתערבות מערכתית ולספק מענים שונים למשפחות שלהן הצרכים המרובים והמורכבים ביותר, כמו גם למשפחות שאינן במצב משבר חריף ושההתערבות עימן

היא מניעתית בעיקרה (להרחבה ראו ארזי ואח', 2016). כמו כן רצוי להגדיר את סוגי המשפחות הזקוקות להתערבות הממוקדת במערכות היחסים במשפחה ולחלופין להגדיר את סוגי המשפחות שבהן ההתערבות תתמקד ביצירת שינוי עבור אחד או יותר מבני המשפחה, וחיזוק מערכות היחסים יהיה משני. רצוי גם לספק התערבות לחיזוק מערכות היחסים והתפקוד המשפחתי בקרב משפחות שבהן בני הזוג נמצאים בסיכון גבוה לפרדה או לגירושין או שההורים פרודים או גרושים. למשל, הפעלת תוכניות הדרכה לזוגות לפני נישואין, הדרכה לזוגות לפני לידה או אחריה, הדרכה וייעוץ לזוגות במשבר (להרחבה ראו אליהו ובקר, 2017), המשך הפעלת תוכניות הדרכה ותמיכה לילדים ולהורים במצבי פרדה וגירושין והרחבתן (ראו למשל, McIntosh & Deacon-Wood, 2008; Pollet, 2009; Pollet & Lombregila, 2003) והמשך פיתוח מדיניות ותוכניות שיסייעו להורים פרודים או גרושים לפעול בשיתוף פעולה. בשנים האחרונות פותחה מדיניות לסיוע מסוג זה, ויישומה החל למשל באמצעות [החוק להסדרת ההתדיינות](#) בבית המשפט לענייני משפחה והפעלת פיילוט התיאום ההורי (ראו שרביט ואח', 2020). רצוי להמשיך לפתח מדיניות זו ולהרחיבה.

חיזוק התמיכה החברתית הבלתי פורמלית בחלק מן המשפחות בדגמים החדשים

כמה מן הדגמים החדשים של משפחות עלולים להתאפיין במערכת תמיכה חברתית בלתי פורמלית חלשה יותר. למשל משפחות יחידניות מבחירה חסרות את התמיכה החברתית מבן זוג/הורה נוסף וממשפחתו המורחבת. גם במשפחות שבהן ההורים חיים "ביחד-בנפרד" או חולקים הורות משותפת ללא זוגיות, התמיכה של ההורה השני בילדים או בהורה האחר עלולה להיות חלשה יותר. בספרות המחקר נמצא קשר בין פרדה או גירושין ובין ירידה באיכות הקשר בין ההורים לילדים, בין היתר בשל עימות הורי, הצטרפותם של אנשים מחוץ למשפחה למערכת המשפחתית וירידה בתדירות ובקביעות של הקשר עם ההורה שאינו משמורן, לרוב האב (Amato, 2010; 2014; Van Dijk et al., 2020). זאת ועוד, לעיתים אחרי פרדה או גירושין מצטמצמת הרשת החברתית התומכת של כל אחד מן ההורים, הן מפני שהם עלולים לאבד את התמיכה מן המשפחה המורחבת של בן הזוג לשעבר הן כי לעיתים הם מתנתקים מחלק מן החברים שהיו משותפים לשני בני הזוג. ילדים להורים גרושים לא מאבדים בהכרח את קשריהם עם המשפחה המורחבת, אולם לעיתים העימות ההורי מתפשט אליה, ולכן איכות התמיכה ממנה עלולה להיפגע (Soliz, 2008). מעברי דירות לאזורי מגורים אחרים תדירים יותר בקרב דגמים חדשים של משפחות, ואלו עלולים להיות מלווים בשינויים תכופים יותר ברשתות החברתיות ובאיכות נמוכה יותר של התמיכה מצידן. בקרב משפחות ללא ילדים, ככל שחבריהן מתבגרים ומזדקנים הם עלולים להתאפיין בפחות תמיכה חברתית בלתי פורמלית מן המשפחה. לפיכך שכיחותם הגוברת של דגמי משפחות חדשים עלולה להשפיע על גידול במספר האנשים הזקוקים לתמיכה חברתית רחבה יותר, מחוץ להקשר המשפחתי. לכן רצוי לבחון את מערכת התמיכה החברתית של יחידים החיים במשפחות ממגוון סוגים ולזהות את הצורך בחיזוקה. רצוי גם לפתח רשתות חברתיות תומכות חוץ-משפחתיות מקצועיות או בלתי פורמליות שייתנו מענה למי שמערכות התמיכה שלהם חלשות.

התמודדות עם הגידול במספר האנשים (ילדים ומבוגרים) החווים מצוקה נפשית מחמת השינויים במבנה המשפחה לאורך הזמן

כאמור, עם הזמן גבולות המשפחה נעשו דינמיים, והמושג אינו מתאר עוד בהכרח יחידה רציפה ומוגדרת לאורך תקופת חיים שלמה (Cornford et al., 2013). המעברים בחיי המשפחה דורשים הסתגלות במגוון היבטי חיים, כגון הסתגלות למעברי דירות, ובכלל זה לאזורי מגורים אחרים ולרשתות חברתיות חדשות; הסתגלות לשינויים ולתנודות במצב הכלכלי; הסתגלות להפסקת המגורים עם חלק מבני המשפחה, למשל בקרב משפחות שבהן ההורים נפרדו או התגרשו או בקרב משפחות שבהן ההורים בחרו לחיות "ביחד-בנפרד"; והסתגלות להצטרפותם של אנשים מחוץ למשפחה למשק הבית, למשל במקרים של משפחות שבראשן עומדים הורים רווקים או גרושים שהשתלבו בזוגיות חדשה הכוללת לעיתים ילדים מזוגיות קודמת. להסתגלות לשינויים אלו עלול להתלוות מתח נפשי של כל אחד מבני המשפחה (Amato, 2001; 2010). נוסף על כך במשפחות שבהן ההורים נפרדו או התגרשו, ובהן עצימות העימות ההורי היא גבוהה ומתמשכת, עלולים הן ההורים הן הילדים להיות נתונים במתח כרוני ולחווה מצוקה נפשית מתמשכת ותפיסה סובייקטיבית נמוכה של איכות חיים שתתבטא בירידה כוללת בתפקוד (Amato, 2001; Sorek, 2019). שכיחותם הגוברת של שינויים במבנה המשפחה לאורך הזמן, והעלייה במספר האנשים החווים אותם, עלולות להשפיע על גידול במספר האנשים השרויים במצוקה נפשית וזקוקים לתמיכה. לכן רצוי לזהות את הצורך של כל אחד מבני המשפחה בתמיכה נפשית לנוכח שינויים שחלים במבנה המשפחה לאורך הזמן. רצוי גם לפתח מומחיות בסיוע להסתגלות ובתמיכה נפשית בכל אחד מחברי המשפחה ולהרחיב את היקף המענה המקצועי טיפולי שניתן לילדים ולמבוגרים.

התמודדות עם גידול במספר האנשים החיים בעוני בשל ריבוי משפחות בכמה מן הדגמים החדשים

משפחות בדגמים החדשים מצויות בסיכון גדול יותר לעוני לעומת משפחות בדגם המשפחה המסורתית. נתונים ממדינות מפותחות מראים למשל כי זוגות המתגוררים יחד ללא נישואין (קוהביטציה) מצויים בסיכון גדול יותר לעוני מזוגות נשואים, ושיש קשר בין פרדה או גירושין ובין עוני, בפרט בקרב נשים (OECD, 2012). גם בישראל נמצא כי חלק מן המשפחות בדגמים החדשים מצויות בסיכון מוגבר לעוני. מדוח על ממדי העוני והאי-שוויון בהכנסות של הביטוח הלאומי (2023) עולה כי על אף הירידה שחלה בשנים 2018-2023 בממדי העוני בקרב משקי בית שבראשם הורה יחידני – מ-31.9% ל-23.1%, בשנת 2023 – היה שיעור תחולת העוני במשקי בית אלו גבוה משיעורו בכלל האוכלוסייה (20.1%). עוד עולה מן הדוח ששיעור תחולת העוני בקרב משפחות שבהן מפרנס אחד (22.8%) גבוה משיעור זה בקרב משפחות שבהן שני מפרנסים (8.5%). גם ריבוי של ילדים במשפחה מהווה סיכון לעוני, ולכן העלייה בשכיחות הגירושין בקבוצות באוכלוסייה שבהן שיעור הפריון הכולל הוא גבוה מארבעה ילדים, למשל בקרב חרדים ובקרב בדואים, עלולה לבוא לידי ביטוי בעלייה במספר האנשים העניים (ראו נספח א). גם משפחות פוליגמיות מצויות בסיכון מוגבר לעוני, בין היתר עקב ריבוי בני המשפחה התלויים במפרנס יחיד (אלקרינאוי וסלונים נב, 2005). ייתכן כי בעקבות שכיחותן הגוברת של משפחות בדגמים החדשים יחול גידול במספר האנשים החיים בעוני גם בקרב משפחות ממעמד הביניים, ועל כן רצוי לפעול לפיתוח דרכי עבודה מותאמות לאוכלוסיות חדשות בעוני (כאמור משפחות ממעמד הביניים) שלא חוו מצוקה רב-דורית.

מגבלות מקורות המידע

המידע שנאסף בישראל הוא חלקי בלבד ואינו מתאר תמונת מצב מלאה. כך למשל, לא נאסף מידע משווה בין קבוצות באוכלוסייה בנוגע לכל התחומים שנסקרו במסמך זה, ולכן המידע המוצג איננו מלא. נוסף על כך חלק מן המידע בנוגע לישראל לא נאסף לאורך שנים, ולכן לא התאפשרה בחינת מגמות לאורך זמן. הנתונים שהוצגו במסמך מבוססים כאמור על מקורות מידע מגוונים, ואיסוף המידע נשען על הגדרות פורמליות של מבנה משפחה, שאינן בהכרח משקפות את מושג המשפחה הרחב, על כל פניו. כך למשל, הלמ"ס (2014) מגדירה משפחה כשני אנשים או יותר הגרים באותו משק בית וקשורים זה לזה כבני זוג נשואים או לא נשואים או כהורה וילד. אף על פי שהלמ"ס (2002) הרחיבה לכאורה את מושג המשפחה והבחינה בין "משפחה" ובין "משק בית", ואף בין "משק בית משפחתי" ובין "משק בית לא משפחתי", עדיין על פי הגדרות אלו יש לחלוק משק בית משותף כדי להיחשב משפחה. לכן המידע המוצג במסמך אינו משקף את תמונת המצב המלאה בנוגע לשינויים שהתרחשו במבנה המשפחה בישראל. למשל הוא אינו כולל נתונים על משפחות של זוגות חד-מיניים, משפחות המבוססות על הסכם הורות משותפת (ללא זוגיות) ומשפחות שבהן בני הזוג חיים "ביחד-בנפרד", כלומר אינם חולקים אותו משק בית. חסרוננו של מידע מסוג זה מחדד את הצורך באיסוף נתונים על בסיס הגדרות רגישות ומדויקות יותר המשקפות את התרחבותו של מושג המשפחה.

עוד פרסומים של המכון בנושא

שורק, י. וקונסטנטינוב ו. (2021). שינויים במבנה המשפחה: מגמות, סוגיות והשפעות על עבודת מערכת הרווחה. דמ-21-888

שורק, י. ואלמוג-זקן, א. (2021). משפחה מיטיבה וקבועה – מחקר הערכה. דמ-21-860

סבו-לאר, ר., אלמוג-זקן, א. ושורק, י. (2020). משפחה בשביל הצמיחה - מחקר הערכה. דמ-20-839

שורק, י., ניג'ם-אכטילאת, פ. וגלעד, ע. (2020). חקר מקרי "אימוץ עם קשר" בישראל – מחקר אורך. דמ-20-849

שרביט, ז., קפרנוב, א., ושורק, י. (2020). תוכנית תיאום הורי – מחקר הערכה מעצבת. דמ-20-847

באייר-טופילסקי, ט. ושורק, י. (2019). יישום חוק המהו"ת ביחידות הסיוע – מחקר ארצי. דמ-19-792

בן רבי, ד. (2019). פיילוט מפ"ה – משכחות פוגשות הזדמנות – תמצית מחקר הערכה. תמ-19-51

את הפרסומים אפשר להוריד ללא תשלום מאתר המכון: brookdale.jdc.org.il

רשימת מקורות

אורן, ד. (2018). הורות יחידני – לגדל ילד לבד. הוצאת רסלינג.

אליהו, א. ובקר, א. (2017). תוכניות לחיזוק התא המשפחתי – סקירה משווה. הכנסת, מרכז המחקר והמידע. [תוכניות לחיזוק התא המשפחתי -סקירה משווה](#)

אלקרינאוי, ע. וסלונים נבו, ו. (2005). נישואין פוליגמיים ומונוגמיים: השפעתם על מצב הנפשי והחברתי של נשים בדויות-ערביות. בתוך: ר. לב-ויזל, ג. צוויקל ונ. ברק (עורכות), "שמרי נפשך": בריאות נפשית בקרב נשים בדויות בישראל. אוניברסיטת בן-גוריון בנגב. ארזי, ט., שר, נ. וויסמן, מ. (2016). תכנון התערבות עם משפחות: סקירת ספרות, לקחים ותובנות. מסמך רקע לקראת מיסוד התערבות מתוכננת עם משפחות בשירותי הרווחה. מכון מאיר-סג'ווינט-ברוקדייל ומשרד הרווחה והשירותים החברתיים. [תכנון התערבות עם משפחות: סקירת ספרות, לקחים ותובנות. מסמך רקע לקראת מיסוד התערבות מתוכננת עם משפחות בשירותי הרווחה Brookdale » ברוקדייל : ברוקדייל](#)

גליק, ל. (2019, 18 במאי). הורות משותפת: המודל המשפחתי שהופך כפולרי בישראל. [חדשות 13. הורות משותפת: המודל המשפחתי שהופך כפולרי בישראל | חדשות 13](#)

יקרצ'י, ד. (19 בפברואר, 2019). עלייה במאות אחוזים: גידול בניהואים ופונדקאות של זוגות חד-מיניים. וואלה חדשות. [עלייה של מאות אחוזים: גידול בניהואים של זוגות חד-מיניים - וואלה חדשות](#)

לוטן, א. (2006). פוליגמיה בקרב האוכלוסייה הבדואית בישראל. הכנסת, מרכז המידע והמחקר.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס). (2024א). נישואין – נתונים נבחרים, 2002-2022. [marriage_all.pdf](#)

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס). (2024ב). גירושין – נתונים נבחרים, 2002-2022. [divorce_all.pdf](#)

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס). (2024ג). משקי בית ומשפחות: תכונות דמוגרפיות 2023 על פי סקרי כוח אדם. משקי בית ומשפחות: תכונות דמוגרפיות 2023 על פי סקר כוח אדם

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס). (2024ד). האוכלוסייה ממוצא אתיופי בישראל – לקט נתונים לרגל חג הסיגד 2024 [הודעה לתקשורת]. האוכלוסייה ממוצא אתיופי בישראל – לקט נתונים לרגל חג הסיגד 2024

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס). (שנים נבחרות). סקר הוצאות משק הבית.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס). (2024). שיעורי פריון בישראל, לפי מידת דתיות, 1979-2022. [שיעורי פריון בישראל, לפי מידת דתיות 1979-2022](#)

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס). (שנים נבחרות). שנתון סטטיסטי לישראל. <https://www.cbs.gov.il/he/Pages/search/yearly.aspx>

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס). (2024). [תנועה טבעית – לידות חי. תנועה טבעית - לידות חי](#)

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס). (2024). [תנועה טבעית: נישואין וגירושין, 2022-2017. תנועה טבעית: נישואין וגירושין, 2022-2017](#)

המוסד לביטוח לאומי. (2021א). רמת החיים, העוני והאי-שוויון בהכנסות – 2018-2019 ואומדן ל-2020 (לפי נתונים מנהליים). [רמת החיים, העוני והאי-שוויון בהכנסות – 2018-2019 ואומדן ל-2020 \(לפי נתונים מנהליים\) - דוח ממדי העוני והאי-שוויון בהכנסות | ביטוח לאומי](#)

המוסד לביטוח לאומי. (2021ב). ממדי העוני והאי-שוויון בהכנסות – 2020 (לפי נתונים מנהליים). [ממדי העוני והאי-שוויון בהכנסות – 2020 \(לפי נתונים מנהליים\) - דוח ממדי העוני והאי-שוויון בהכנסות | ביטוח לאומי](#)

המוסד לביטוח לאומי. (2023א). דוח ממדי העוני והאי-שוויון בהכנסות – 2021 (לפי נתונים מנהליים). [דוח ממדי העוני והאי-שוויון בהכנסות – 2021 \(לפי נתונים מנהליים\) - דוח ממדי העוני והאי-שוויון בהכנסות | ביטוח לאומי](#)

המוסד לביטוח לאומי. (2023ב). דוח ממדי העוני והאי-שוויון בהכנסות – 2022. [דוח ממדי העוני והאי-שוויון בהכנסות – 2022 - דוח ממדי העוני והאי-שוויון בהכנסות | ביטוח לאומי](#)

המוסד לביטוח לאומי. (2024). דוח ממדי העוני והאי-שוויון בהכנסות – 2023. [דוח ממדי העוני והאי-שוויון בהכנסות- 2023 - דוח ממדי העוני והאי-שוויון בהכנסות | ביטוח לאומי](#)

מלאך, ג. וכהנר, ל. (2024). [שנתון החברה החרדית בישראל 2024](#). המכון הישראלי לדמוקרטיה. [שנתון החברה החרדית בישראל 2024 - המכון הישראלי לדמוקרטיה](#)

סגל, א., בורלא, ט. ועצמון, ר. (2020). חלק ב: ילדים מאומצים ומשפחות מאמצות. בתוך ה. גורן (עורך), [סקירת העשור של השירותים החברתיים, 2009-2018](#). משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. https://www.gov.il/BlobFolder/reports/molsa-social-services-review-decade-2009-2018/he/SocialServicesReview_decade-2009-2018_molsa-cahpter2-part2-adoption.pdf

ספקטור-בן ארי, ש. (2013). [פוליגמיה בקרב האוכלוסייה הבדואית בישראל – עדכון](#). הכנסת, מרכז המידע והמחקר. [פוליגמיה בקרב האוכלוסייה הבדואית בישראל – עדכון](#)

פוגל-ביז'אוי, ס. (1999). משפחות בישראל: בין משפחתיות לפוסט-מודרניות. בתוך ד. יזרעאלי, א. פרידמן, ה. דהן-כלב, ח. הרצוג, מ. חסן, ח. נוה, וס. פוגל-ביז'אוי (עורכות), [מין, מגדר ופוליטיקה \(עמ' 107-166\)](#). קו אדום, הוצאת הקיבוץ המאוחד.

פלטיאל, א., ספולקר, מ., קורנילנקו, א. ומלדונדו, מ. (2012). [תחזיות אוכלוסייה לישראל לטווח הארוך, 2009-2059](#). הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. [תחזיות אוכלוסייה לישראל לטווח ארוך: 2009-2059](#)

ציונוב, א. (2015). משפחות משולבות בישראל – נייר עבודה – מס' 89. סדרת ניירות עבודה. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. [משפחות משולבות בישראל / איילת ציונוב](#)

יקיר, א. ווד, ד. (2016). דמוגרפיה: המגמות הדמוגרפיות העיקריות והשלכותיהן על שוק העבודה, על רמת החיים ועל הרכב האוכלוסייה. בתוך מ. שראל וא. יקיר (עורכים), דרכה של ישראל לשגשוג כלכלי וחברתי (עמ' 6-21). פורום קהלת לכללה. [choveret.WEB_final.pdf](#)

שרביט, ז., קפרנוב, א., ושורק, י. (2020). תוכנית תיאום הורי – מחקר הערכה מעצבת. דמ-847-20. מכון מאיר-סג'ווינט-ברוקדייל. https://brookdale.jdc.org.il/publication/parenting_coordination/

Amato, P. R. (2001). Children of divorce in the 1990s: An update of the Amato & Keith, (1991) meta-analysis. *Journal of Family Psychology*, 15, 355-370. doi: 10.1037//0893-3200.15.3.355

Amato, P. R. (2010). Research on divorce: Continuing trends and new developments. *Journal of Marriage and Family*, 72, 650-666. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00723.x>

Amato, P. R. (2014). The consequences of divorce for adults and children: An update. *Društvena istraživanja-Časopis za opća društvena pitanja*, 1, 5-24. Doi: 10.5559/di.23.1.01

Cabrera, N. J., Tamis-LeMonda, C. S., Bradley, R. H., Hofferth, S. & Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child Development*, 71, 127-136. DOI: 10.1111/1467-8624.00126

Cornford, J., Baines, S., & Wilson, R. (2013). Representing the Family: How does the State "Think Family"? *Policy & Politics*, 41(1), 1-18. DOI: [10.1332/030557312X645838](https://doi.org/10.1332/030557312X645838)

European Social Survey (ESS). (2020). [ESS Data Portal](#)

Fogiel-Bijaoui, S., & Rutlinger-Reiner R. (2013). Rethinking the family in Israel. *Israel Studies Review*, 28, vii-xii. <https://doi.org/10.3167/isr.2013.280201>

Kavas, S., & Gündüz-Hoşgör, A. (2013, September). The parenting practice of single mothers in Turkey: Challenges and strategies. In *Women's Studies International Forum* (Vol. 40, pp. 56-67). Pergamon.

McIntosh, J., & Deacon-Wood, H. B. (2003). Group interventions for separated parents in entrenched conflict: An exploration of evidence-based frameworks. *Journal of Family Studies*, 9, 187-199. <https://doi.org/10.5172/jfs.9.2.187>

OECD (2011). *Doing Better for Families*. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/9789264098732-en>

OECD (2012). *The Future of Families to 2030*. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264168367-en>

- OECD (2024). *OECD Family database*. <http://www.oecd.org/els/family/database.htm>
- Pollet, S. L. (2009). A nationwide survey of programs for children of divorcing and separating parents. *Family Court Review*, 47(3), 523-543. <https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2009.01271.x>
- Pollet, S. L., & Lombreglia, M. A. (2008). Nationwide survey of mandatory parent education. *Family Court Review*, 46, 375-394. <https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2008.00207.x>
- Sorek, Y. (2019). Children of divorce evaluate their quality of life: The moderating effect of psychological processes. *Children and Youth Services Review*, 107, 104533. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.104533>
- Soliz, J. (2008). International support and the role of grandparents in post-divorce families: Retrospective accounts of young adult grandchildren. *Qualitative Research Reports on Communication*, 9(1), 72-80. DOI:[10.1080/17459430802400373](https://doi.org/10.1080/17459430802400373)
- Trub, L., Quinlan, E., Starks, T. J., & Rosenthal, L. (2017). Discrimination, internalized homonegativity, and attitudes toward children of same-sex parents: Can secure attachment buffer against stigma internalization?. *Family process*, 56(3), 701-715. DOI: 10.1111/famp.12255
- Van Dijk, R., van der Valk, I. E., Dekovic, M., & Branje, S. (2020). A meta-analysis on interparental conflict, parenting, and child adjustment in divorce families: Examining mediation using meta-analytic structural models. *Clinical Psychology Review*, 79, 101861. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2020.101861>
- Van Gelderen, L., Gartrell, N., Bos, H. M., van Rooij, F. B., & Hermanns, J. M. (2012). Stigmatization associated with growing up in a lesbian-parented family: What do adolescents experience and how do they deal with it?. *Children and Youth Services Review*, 34(5), 999-1006. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2012.01.048>

נספח א: תחולת עוני בקרב משפחות

לוח א-1: תחולת עוני בקרב משפחות בשנים 2018-2023, לפי מאפייני המשפחה (באחוזים)

2023	2022	2021	2020	2019	2018	
20.1	20.3	20.5	20.6	21.2	21.4	כל המשפחות
						קבוצת אוכלוסייה של ראש משק בית
15.8	16.1	16.5	16.9	17.6	18.6	יהודים – סך הכול
33.0	33.9	34.4	33.6	36.2	44.1	מהם: חרדים
38.4	38.9	38.9	38.5	38.9	35.6	ערבים – סך הכול
						מספר ילדים במשפחה
17.7	17.7	17.2	16.5	17.5	18.5	3-1 ילדים
41.5	42.0	42.5	41.8	45.2	47.2	4 ילדים ויותר
23.1	23.7	23.1	22.2	23.7	31.9	משקי בית שבראשם הורה יחידני
						גיל ראש משק בית
41.8	42.0	41.6	42.0	42.7	47.3	עד 29
21.2	21.2	20.6	19.9	21.1	21.9	30-44
14.3	14.7	14.1	13.5	14.1	14.6	45 עד גיל הפנסיה [^]
14.8	14.5	17.1	19.0	18.4	15.9	אזרחים ותיקים ^{^^}
						מצב תעסוקתי של ראש משק הבית
15.3	15.5	14.9	14.4	15.6	16.4	עובד
67.9	69.2	67.1	66.4	68.8	72.9	לא עובד (בגיל עבודה)
						מספר מפרנסים
22.3	22.8	22.1	22.0	23.9	26.3	אחד/ת בלבד
8.5	8.4	7.9	7.2	8.1	7.8	שניים ויותר
						מין ראש משק בית
18.0	18.1	18.2	18.1	18.5	18.0	גבר
22.7	23.1	23.5	23.8	24.7	25.9	אישה

[^] גברים 45-66 ; נשים 46-61

^{^^} גברים בגיל 67 ויותר ונשים בגיל 62 ויותר

מקור: המוסד לביטוח לאומי, 2024, דוח ממדי העוני והאי-שוויון בהכנסות (לפי נתונים מנהליים) בשנים 2018-2023.